

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1945 kl. 11 fm.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning rörande marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 426, hava herrar *Skoglund* i Umeå och *Jonsson* i Järvsands hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning rörande marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen hava utlåtanden i vederbörlig ordning inhämtats från kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, statens priskontrollnämnd, 1942 års jordbrukskommitté, hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott, Sveriges industriförbund, kooperativa förbundet samt centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar.

Kommerskollegium, som överlämnat införskaffade yttranden från Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg samt Skånes handelskammare, anför för egen del i huvudsak följande:

Av yttrandena framgår, att det inhemska prisläget på jord- eller lantbruksmaskiner knappast kan anses ligga på någon särskilt hög nivå. Före kriget torde sålunda priserna ha varit icke obetydligt lägre i Sverige, jämfört med förhållandena i ej blott de övriga nordiska länderna, utan även de flesta andra länder. En av orsakerna till denna gynnsamma utveckling torde ha varit att tillverkningen — ej minst på grund av den sedan många år förekommande exporten — kunnat läggas upp i förhållandevis stora produktionsserier.

För att ytterligare söka förbilliga fabrikationen avser man inom industrien att genom en standardisering få till stånd en begränsning av antalet olika slag och storlekar. För närvarande arbetar en särskild kommitté därpå, och man beräknar att arbetena skola bli färdiga inom den närmaste tiden.

Prisättningen på jordbruksmaskiner har även varit föremål för priskontrollnämndens granskning och har sedan år 1942 ej undergått någon förändring. Någon erinran mot prisbildningen gjordes ej heller av 1936 års näringsorganisationssakkunniga i dess 1940 avgivna betänkande angående organiserad samverkan inom svenskt näringsliv. Det avtal mellan jordbruksmaskinföreningen och Sveriges järnhandlareföreningar, som av de sakkunniga närmare berörts, och varigenom, enligt motionärernas åsikt, den monopolistiska karaktären av dessa sammanslutningar skulle vara ådagalagd, existerar emellertid ej sedan år 1940.

I motionen har man även gjort en jämförelse mellan priserna på kooperativa förbundets respektive den enskilda järnhandelns jordbruksmaskiner för att söka

belysa vilka högre priser jordbrukarna skulle få betala vid inköp av maskiner från den privata handeln. Denna jämförelse torde emellertid knappast kunna sägas återge de verkliga förhållandena. Den ofta förekommande skillnaden i kvalitet och utförande gör nämligen, att jämförelsematerialet ej blir tillräckligt likartat. Liksom i fråga om andra maskiner måste ju priserna på jordbruksmaskiner helt naturligt variera allt efter maskinernas olika konstruktion. Denna fråga har också ingående blivit belyst i de hörda organisationernas yttranden.

Då, såvitt kollegium kunnat finna, någon monopolistisk tendens till prissättning knappast kan anses föreligga i fråga om jordbruksmaskiner och då inom industrien utredning redan pågår rörande rationalisering av tillverkningen, torde någon ytterligare utredning för närvarande ej vara påkallad.

Kommerskollegium anser sig därför böra avstyrka motionen i fråga.

Lantbruksstyrelsen, som i sin tur hört jordbrukstekniska föreningen, har överlämnat ett av sagda förening avgivet yttrande. Enligt lantbruksstyrelsen måste inköpspriserna å jordbruksmaskiner ses i samband med maskinernas kvalitet och i viss mån även den service, maskinfirmorna vanligen lämna. Lantbruksstyrelsen erinrar vidare om bytshandelns betydelse på ifrågavarande område och de rabattmöjligheter, som därigenom erbjuda sig.

Vidare framhåller lantbruksstyrelsen bland annat:

Frågan om maskinanskaffningen inom jordbruket har under senare tid tilldragit sig allt större intresse bland jordbrukarna själva. De ekonomiska jordbrukareorganisationerna, främst svenska lantmännens riksförbund och till förbundet anslutna länsorganisationer, hava sålunda i viss utsträckning upptagit försäljning av maskiner och redskap för jordbrukets behov. I Skåne har för ändamålet bildats en särskild organisation bland jordbrukarna, vars verksamhetsfält omspannar såväl anskaffning som reparationer av maskiner och redskap. Det torde finnas anledning antaga, att nyssnämnda initiativ från jordbrukarhåll skall bidra till en ur jordbrukets synpunkt i hög grad önskvärd rationalisering av handeln med jordbruksmaskiner. Motionärerna beröra därjämte den av kooperativa förbundet nyligen upptagna handeln med maskiner och redskap för jordbrukets behov. Genom att sålunda olika, i förhållande till varandra oberoende organ numera saluföra sådana maskiner och redskap, torde förutsättningarna för en monopolistisk prisbildning inom handeln på berörda område i viss mån vara begränsade.

Lantbruksstyrelsen anser sig böra avstyrka bifall till motionen.

Statens priskontrollnämnd framhåller bland annat:

Med hänsyn till den stora betydelse priserna på jordbruksmaskiner ha för maskinanskaffningen inom jordbruket upptogo prissakkunniga redan hösten 1939 förhandlingar med fabrikanterna och järnhandlarna angående prissättningen. Nämnden vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på, att vid denna tidpunkt endast de viktigaste varugrupperna voro föremål för priskontroll. Jordbruksmaskinerna ha sedermera under hela krisen kontrollerats, och ingen höjning har företagits utan att vara godkänd av nämnden. Vid bedömningen av kalkylerna ha kostnadsstegringarna ingalunda helt kompensrats med prishöjningar. De av jordbruksmaskinfabrikanterna tillämpade marginalerna ha följaktligen i förhållande till de, som gällde före kriget, i viss grad sänkts. Härutöver må beträffande

prisernas absoluta läge nämnas, att en undersökning, som företagits inom nämnden, visat att de priser, som tillämpades inom landet de närmaste åren före krigsutbrottet, voro lägre än de, som de svenska fabrikanterna fingo ut vid sin export. Sistnämnda prisrelation gäller för övrigt även för vissa av krigsåren, vilket på ett gynnsamt sätt påverkat vinstresultaten.

Den kontroll, som från nämndens sida utövats, har icke endast berört fabrikanterna utan även återförsäljarna, vilkas procentuella marginaler med hänsyn till prisstegringen beskurits. Av det sagda torde framgå att även om fabrikanterna äro sammanslutna, denna monopolism icke har kunnat taga sig uttryck i högre priser än de av priskontrollnämnden medgivna. Beträffande avtalet mellan jordbruksmaskinföreningen och järnhandlareföreningen kan meddelas, att så vitt nämnden har sig bekant, detta upphört att gälla hösten 1940, varefter någon överenskommelse icke synes existera.

Nämnden erinrar vidare om svårigheten att med hänsyn till differensen i kvalitet hos olika fabrikat samt skiljaktigheter i fråga om rabatt- och andra förmåner, som erbjudas köparna, anställa sådana prisjämförelser som förekomma i motionen; i anslutning härtill lämnas några exempel.

Till sist uttalar nämnden, att jordbruksmaskiner under hela krisen varit föremål för en ingående priskontroll samt att härutöver genom förefintligheten av en organisation, som arbetar efter delvis andra linjer än den privata handeln, den fria konkurrensen icke satts ur funktion. Med hänsyn härtill får nämnden, från de utgångspunkter nämnden har att företräda, som sin mening uttala, att sådana skäl icke förebragts, som skulle göra en utredning rörande jordbruksmaskinbranschen för närvarande särskilt av behovet påkallad. Självfallet är, att nämnden, om en utredning ändock skulle anses ändamålsenlig, icke har någonting att erinra mot en sådan.

1942 års jordbrukskommitté anser sig ej kunna göra något uttalande i frågan, huruvida förhållandena inom jordbruksmaskinbranschen numera äro sådana, att den i motionen begärda utredningen kan anses påkallad. För den händelse så skulle anses vara fallet, vill jordbrukskommittén emellertid hänvisa till att inom kommittén för ekonomisk fredsplanering bildats en särskild delegation med uppgift bland annat att undersöka förekomsten av monopolistisk prissättning inom näringslivet. Att åt jordbrukskommittén uppdraga att verkställa en utredning på ifrågavarande område synes ej böra komma i fråga, även på den grund, att jordbrukskommittén ej har sådan sammansättning, som erfordras härför.

Hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott anser, att i fråga om prisbildningen på förevarande område bör beaktas, att numera även jordbrukarnas egna sammanslutningar och kooperativa förbundet upptagit maskinförsäljning. Detta bör hindra eller i hög grad hämma tendenser mot monopolistisk prisbildning och oskäligen priser. Förvaltningsutskottet framhåller vidare vikten av att priserna på jordbruksmaskiner icke pressas ned på bekostnad av kvalitet och service samt

i sådan grad, att det icke blir lönande för företagarna att offra kapital och arbete på nykonstruktioner och förbättringar.

Sveriges industriförbund antör bland annat:

Då motionärerna understryka vikten av att rationaliseringen inom jordbruket icke motverkas genom oskäligt höga priser på jordbruksmaskiner, bör framhållas att denna rationalisering med det största intresse omfattas även av de berörda maskinfabrikanterna. Detta har bl. a. tagit sig uttryck i att på fabrikanthåll redan för flera år sedan tillsattes en delegation med uppgift att undersöka möjligheterna av en standardisering av lantbruksredskap bl. a. genom en begränsning av typer och storlekar. Sedan ett par år tillbaka handlägges standardiseringsfrågan av en för ändamålet tillsatt kommitté, sammansatt av målsmän för industri och jordbruk. Kommittén torde inom kort bli färdig med sin utredning. Avsikten med denna standardisering är givetvis att förbilliga produktion och lagerhållning och därigenom åstadkomma en prisreducering å redskap och reservdelar.

Av motionärerna lämnade uppgifter angående jordbruksmaskinbranschen äro i väsentliga delar direkt felaktiga eller i varje fall ofullständiga och därmed missvisande. Påståendet att priserna inom denna bransch ligga på en jämförelsevis hög nivå tyder sålunda på obekantskap med verkliga förhållandet. Tvärtom ligga de svenska priserna sedan länge på en lägre genomsnittsnivå än i övriga europeiska och, såvitt känt är, även åtskilliga utomeuropeiska länder.

En omständighet som i hög grad bidragit till de för de svenska jordbrukarna förmånliga priserna på jordbruksmaskiner är den export av sådana maskiner, som under normala tider förekommit i betydande omfattning och även under kriget kunnat upprätthållas i viss utsträckning. Tack vare den större marknaden ha produktionsförutsättningarna för de svenska tillverkarna varit avsevärt gynnsammare än om avsättning kunnat påräknas endast för inhemska förbrukare. Produktionens uppdelning på i huvudsak några få större fabriker har också varit ägnad att sänka tillverkningskostnaderna. Det förtjänar erinras, att 1936 års näringsorganisations-sakkunniga icke framställde någon anmärkning mot den prispolitik, som före kriget tillämpades inom denna bransch.

Vad därefter angår innebörden av avtalet mellan jordbruksmaskinföreningens medlemmar äro motionärernas uppgifter härom likaledes oriktiga. Sedan hösten 1940 innebär detta avtal, att visserligen enhetliga bruttopriser skola tillämpas ävensom enhetliga konditioner. Emellertid äro återförsäljarnas rabatter, i motsats mot vad i motionen uppgives, icke fixerade i avtalet, och föreningsmedlemmarna övervaka icke heller att de s. k. bruttopriserna respekteras av återförsäljarna. Detta innebär att priskonkurrens icke är förbjuden vare sig mellan tillverkarna eller mellan återförsäljarna. Dessa torde också i stor utsträckning lämna rabatt på de av fabrikanterna satta bruttopriserna. Att märka är vidare, att återförsäljningen ingalunda sker endast genom järnhandeln — vilket motionärerna synas antaga — utan till stor del även genom maskinhandlare, jordbrukarnas central- och lantmannaföreningar samt konsumtionsföreningar, vartill kommer att vissa firmor bedriva direktförsäljning genom egna agenter. Det är därför väl sörjt för konkurrensen mellan olika kategorier av återförsäljare.

Motionärernas anmärkningar rörande den påstådda uppgörelsen mellan jordbruksmaskinföreningen och centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar sakna likaledes fog. Någon sådan uppgörelse existerar icke sedan 1940. Järnhandlarna äro följaktligen icke förpliktade att vid inköp av jordbruksmaskiner lämna

något företräde åt föreningens medlemmar utan kunna göra dessa inköp var de önska. Talet om "den monopolistiska karaktären av ifrågavarande sammanslutningar" borde härmed vara vederlagt. Även under den tid överenskommelsen mellan föreningen och järnhandlarna var gällande, saknade den för övrigt egentligt inflytande på prisbildningen i branschen.

I den av motionärerna gjorda jämförelsen mellan av järnhandlarna och kooperativa förbundet tillämpade priser har beträffande flertalet maskiner uppgivits, att järnhandlarnas priser avse leverans af fabrik, medan förbundets priser gälla leverans fraktfritt över hela landet. Såsom i det föregående omnämnts bereda emellertid även de ojämförligt flesta av de privata återförsäljarna sina köpare samma förmån. Den gjorda prisjämförelsen är redan av detta skäl missvisande.

Industriförbundet anställer därefter en ingående granskning av å ena sidan den enskilda handelns och å andra sidan kooperativa förbundets priser å ett flertal olika slag av jordbruksmaskiner, och förbundet kommer därvid i flertalet fall till den slutsatsen, att en jämförelse utfaller till förmån för den enskilda handeln, om hänsyn tages icke blott till pris utan även till kvalitet och vissa andra förmåner som den enskilda handeln i motsats till kooperativa förbundet skulle bereda sina köpare.

Industriförbundet framhåller vidare:

Vid en jämförelse mellan kooperativa förbundets maskiner och de övriga fabrikanternas måste ytterligare en rad omständigheter beaktas för att jämförelsen skall bli rättvisande. Först må framhållas, att kooperativa förbundets priser gälla endast mot kontant likvid, under det att den enskilda handeln säljer mot räntefria krediter i regel under en tid av upp till sex månader, stundom ännu längre. Den enskilda handeln beviljar vidare lantbrukarna den förmånen, att de få lämna begagnade maskiner i byte vid köp av nya maskiner. Konkurrensen garanterar härvid att priset för den gamla maskinen blir relativt högt, i regel högre än det som försäljaren får ut för denna maskin. Kooperativa förbundet däremot gör inga bytesaffärer. Ytterligare må framhållas, att de kooperativa affärerna icke kunna lämna kunderna den service i fråga om maskinernas uppsättning m. m., som lämnas av de privata firmorna utan särskild ersättning. Vidare är det uppenbart att den omfattande försäljning, som dessa firmor bedriva, icke kan åstadkommas utan fackkunnig och väl avlönad personal, betydande lager av maskiner och redskap samt framför allt av reservdelar. Allt detta bidrager givetvis till att öka försäljningskostnaderna. Särskilt tillverkning och lagerhållning av reservdelar för icke gångbara modeller innebär, såsom redan ovan berörts, en icke obetydlig ekonomisk belastning för flera privata fabrikanter, medan kooperativa förbundet icke har någon motsvarighet härtill. Även må pekats på den prisfördyrande faktor, som de avsevärda kostnaderna för nödvändigt experiment- och forskningsarbete på maskin- och redskapsområdet utgör för de privata fabrikanterna. Kooperativa förbundets utgifter för detta ändamål torde hittills icke ha varit av mera betydande storlek.

Av det föregående torde med full tydlighet framgå, att prissättningen på de genom den privata handeln försålda jordbruksmaskinerna och -redskapen icke vid en jämförelse med av kooperativa förbundet utbjudna liknande maskiner och redskap kan göras till föremål för berättigade anmärkningar. Om vederbörlig hänsyn tages till den högre kvalitet, som i regel utmärker den privata handelns maskiner och redskap, jämförda med kooperativa förbundets, till de förmåner av olika slag.

som endast den privata handeln men icke kooperativa förbundet erbjuder sina kunder, samt till de extra kostnader för den privata fabrikanten, vartill motsvarighet i stort sett saknas i fråga om kooperativa förbundets maskiner, torde utan tvekan kunna påstås, att de genom den enskilda handeln försålda maskinerna och redskapen, möjligen med något undantag, giva en bättre valuta för priset än kooperativa förbundets liknande fabrikat. Under sådana förhållanden kan enligt industriförbundets mening den av motionärerna begärda utredningen icke anses vara av onständigheterna påkallad. Skulle emellertid en sådan utredning ändock betinnas önskvärd, har industriförbundet icke någon anledning att motsätta sig denna, därvid industriförbundet självfallet förutsätter att utredningen icke begränsas till att omfatta den tillverkning och försäljning, som bedrivs av de privata företagen inom branschen.

Kooperativa förbundet anför i huvudsak:

Då kooperativa förbundet år 1938 efter överläggningar med representanter för de till konsumentföreningarna anslutna jordbrukarna (f. n. fler än 105 000) och på uppdrag av kongressen upptog frågan om försäljningen av jordbruksmaskiner till behandling, visade det sig i stort sett omöjligt att komma till uppgörelse med någon av de större fabrikanterna i branschen rörande saluförandet av jordbruksmaskiner genom de kooperativa föreningarna. Dessa fabrikanter samverka i flera olika karteller och samtliga karteller vägrade sälja sina maskiner till förbundet. Tack vare förvärvet kort tid därefter av Skogsfors bruk i Reftele kunde förbundet emellertid i liten skala påbörja produktionen av vissa jordbruksmaskiner, och denna tillverkning har sedermera kunnat utvidgas i och med att ytterligare ett verkstadsföretag i branschen förvärvats. Ännu så länge sker emellertid den av kooperativa förbundet bedrivna produktionen i förhållandevis liten skala.

En ökning av KF:s tillverkning kommer med all sannolikhet ej att innebära en motsvarande minskning av övriga fabrikanter tillverkning. Erfarenheten har ådagalagt, att när KF genom egen industri brutit monopolistisk prissättning och en prissänkning blivit allmän, den totala försäljningen ökats. All sannolikhet talar för att så skall bli fallet även beträffande jordbruksmaskiner särskilt med hänsyn till den väntade rationaliseringen inom jordbruket, som måste komma att innebära större efterfrågan på maskiner.

Det har vidare visat sig, att konsumentföreningarna kunnat tillhandahålla vissa jordbruksmaskiner till priser, som understiga de i marknaden i övrigt gängse priserna för motsvarande maskintyper. Att så varit fallet framgår av de av motionärerna gjorda prisjämförelserna, vilka synas ge en i stort sett rättvisande bild. Enligt styrelsens mening böra sålunda förhållandena inom själva distributionen av jordbruksmaskiner i och för sig påkalla uppmärksamhet. I och med att de kooperativa företagsformerna vinna ökat inflytande över handeln med jordbruksmaskiner torde kvarstående missförhållanden på marknaden i övrigt komma att successivt undanröjas.

De av förbundet ägda fabrikanterna tillverka ett flertal olika jordbruksmaskiner, som även i viss omfattning levereras till grossister och fabrikanter, anslutna till olika karteller. Dessa maskiner äro av exakt samma utförande som de maskiner, vilka säljas genom till förbundet anslutna föreningar men betinga i den privata handeln högre priser, d. v. s. samma priser, som gälla för de maskiner av motsvarande utförande, som de kartellanslutna fabrikanterna själva tillverka. I dessa fall är prisskillnaden odiskutabel.

Den omständigheten, att det vid konsumentkooperationens försäljning av jordbruksmaskiner varit möjligt att för identiskt samma artikel underskrida de i

övrigt på marknaden tillämpade priserna, synes tyda på att de föräldrade försäljningsmetoderna inom jordbruksmaskinbranschen med ty åtföljande höga kostnader i vissa distributionsled ännu långt ifrån äro eliminerade. Under sådana förhållanden synes det vara av mindre betydelse, att under nu rådande speciella läge med statlig priskontroll fabrikanter och försäljare icke funnit det behövt eller lämpligt att bibehålla den före krigsutbrottet tillämpade formen för samverkan.

Enligt styrelsens uppfattning äro priserna för jordbruksmaskiner högre, än de borde vara, om sådana förhållanden vore rådande inom branschen, att alla däri engagerade företag vore angelägna om att täcka köparnas behov till lägsta möjliga priser. I den mån en fullt effektiv konkurrens kan genomföras på marknaden och de företag, vilkas uppgift är att marknadsföra produkterna, bli helt inställda på att genom prissänkningar vidga sin avsättning, kommer också fabrikanternas strävan att inrikta sig på att åstadkomma nya, allt ändamålsenligare maskintyper under samverkan med försäljningsleden i syfte att öka försäljningen. Förbundet avser att med sin inom kort ökade tillverkning av jordbruksmaskiner medverka till en effektiviserad konkurrens och till en rationalisering av själva försäljningsvägarna. Den omfattning, i vilken KF:s produktion av jordbruksmaskiner kommer att utvidgas, blir givetvis beroende av den pris- och försäljningspolitik, som den privata industrien och handeln kommer att tillämpa. Om fabrikanterna tillämpa låga priser och försäljningen får ske genom de effektivaste distributionsformerna, finnes ingen anledning för KF att i större omfattning engagera sig i tillverkningen av jordbruksmaskiner. KF:s ingripanden äro nämligen icke något självändamål utan ha till uteslutande syfte att tillvarata jordbrukarnas och därmed hela folkhushållets intressen av en skäligen prisbildning inom denna bransch.

Styrelsen är av den uppfattningen, att den utveckling, som sålunda är på väg genom de kooperativa organisationernas ingripande, innebär, att strävanden att upprätthålla en monopolprusbildning och i detta syfte återställa priskontrollerande företagsorganisationer inom tillverkning och försäljning skola mötas av alltjämt ökade svårigheter. Det synes styrelsen vara av stor betydelse att från jordbrukarnas sida en allt mera medveten inställning till stöd för strävandena att åstadkomma en effektiv priskonkurrens kommer till uttryck. Styrelsen finner det med stöd av vad ovan anförts ovisst, om den av motionärerna föreslagna utredningen med särskilt sikte på förekomsten av monopolistiska organisationer inom jordbruksmaskinbranschen kan bringa i dagen förhållanden, som ej redan äro kända. Skulle riksdagen anse, att en mera ingående utredning är önskvärd, vill styrelsen föreslå, att frågan hänskjutes till 1942 års jordbrukskommitté.

I ett särskilt yttrande, vari kooperativa förbundet förmäler sig hava tagit del av industriförbundets förenämnda utlåtande, bemöter kooperativa förbundet vissa av de uttalanden, som av industriförbundet gjorts i samband med dess jämförelser mellan den enskilda handelen och kooperativa förbundets jordbruksmaskiner. Ett rättvist bedömande av jordbruksmaskinernas kvalitet framkommer enligt kooperativa förbundet icke genom en sådan jämförelse som industriförbundet gjort. Om en objektiv granskning skall ske, anser kooperativa förbundet lämpligast att lämna ett sådant uppdrag till statens redskapsprovningsanstalt vid Ultuna.

Centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar framhåller bland annat att det i motionen åsyftade avtalet mellan jordbruksmaskinföreningen och central-

styrelsen icke längre existerar. Enligt centralstyrelsen skulle uppenbara felaktigheter vidlåda den i motionen intagna tabellen med prisjämförelser mellan å ena sidan den enskilda handelns och å andra sidan kooperativa förbundets jordbruksmaskiner. Centralstyrelsen anser att bärande skäl för den i motionen föreslagna utredningen icke förebragts. Då centralstyrelsen för järnhandelns del icke anser sig hava något att dölja eller något att frukta av en sådan utredning, så vill förbundet icke direkt motsätta sig en sådan.

Utskottet.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Med hänsyn till betydelsen icke blott för jordbruksnäringens egen del utan även för samhället i dess helhet, att jordbrukets produktionskostnader såvitt möjligt hållas nere, är det såsom motionärerna framhålla ett allmänt intresse, att priserna på jordbruksmaskiner icke äro högre än nödvändigt. Icke minst betydelsefullt är detta ur synpunkten av en önskvärd fortsatt rationalisering av jordbruksdriften. Å andra sidan är det även av vikt, att icke en nedpressning av priserna äger rum på bekostnad av kvaliteten samt att tillverkarnas vinstmarginaler icke bliva så små, att desamma ej lämna utrymme för täckande av kostnader för service ävensom för forskningsarbete och experiment, som krävas för att åstadkomma förbättringar och nykonstruktioner inom jordbruksmaskinbranschen.

De förhållanden, som råda på jordbruksmaskinmarknaden, lämna emellertid enligt utskottets uppfattning åtskilligt övrigt att önska och motsvara ej de krav, som från ovan angivna synpunkter kunna uppställas. Visserligen är även denna del av marknaden underkastad fortlöpande kontroll från priskontrollnämndens sida, men för den köpande allmänheten ha likväl härmed alla missnöjesanledningar icke undanröjts. Distributionsorganisationen som sådan undandrager sig väl möjlighet till ingripande från det allmännas sida. Personer med större affärsvana eller goda förbindelser kunna ostridigt mången gång inköpa sina förnödenheter till priser, som avsevärt understiga katalogpriser eller dem, som mindre erfarna eller köpkraftiga kunder få erlægga. Men om de skadliga verkningarna av en mellanhandsorganisation med dylika mindre önskvärda företeelser som följd i någon mån kunde neutraliseras, skulle säkerligen därmed avsevärt vara vunnet för jordbruket och dess utövarer. Ett annat önskemål, som här må särskilt framhållas, är ökad standardisering av jordbruksmaskiner. Genom offentliga bidrag understödes för närvarande en genom standardiseringskommissionen utövad verksamhet i sådant avseende.

Till utskottet har därjämte hänvisats ärende angående första kammarens den 19 april 1945 fattade beslut, varigenom kammaren bifallit en med här förvarande motion likalydande motion, I: 277.

Under åberopande av det ovan anförda får utskottet, under framhållande av vikten för jordbruket att detsamma kan förses med kvalitativt goda och i förhål-

lande till framställningskostnaderna så prisbilliga och värdefulla maskiner som möjligt, hemställa,

att andra kammaren måtte, med biträdande av första kammarens ovan omförmälda beslut, för sin del besluta, att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning genom särskilda sakkunniga eller eventuellt 1942 års jordbrukskommitté i samråd med statens priskontrollnämnd rörande marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen med särskild hänsyn till förekomsten av monopolistisk prissättning och betydelsen av denna för priserna på jordbruksmaskiner.

Stockholm den 25 april 1945.

På utskottets vägnar:

L. O. SKANTZE.

Närvarande: herrar *Skantze*, *Hedqvist*, *Jonsson* i Malmgrava*, fru *Svedberg*, herrar *Boman* i Stavsund, *Severin* i Gävle, *Persson* i Svensköp, *Engström*, *Nilsson* i Varuträsk, *Jansson* i Aspeboda.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Skantze*, vilken ansett, att utskottets utlåtande borde hava haft följande lydelse:

”Med hänsyn till — — — jordbruksmaskinbranschen.

I motionen har gjorts gällande, att priserna på jordbruksmaskiner och reservdelar till dylika skulle ligga på en jämförelsevis hög nivå. De höga priserna skulle närmast vara föranledda av att inom handeln med jordbruksmaskiner sedan lång tid tillbaka förefunnits en utpräglat monopolistisk prisbildning, som tagit sig uttryck i prisöverenskommelser och uppgörelser i övrigt rörande försäljningen av dylika maskiner dels mellan tillverkare och grossister, anslutna till jordbruksmaskinföreningen, dels ock mellan sagda förening och centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar. Enligt motionärerna är det därför att antaga, att priserna på jordbruksmaskiner överstiga den nivå, som vid fri konkurrens på denna mark-

Bihang till riksdagens protokoll 1945. 13 saml. 3 avd. Nr 13.

nad skulle vara gällande. Att det i verkligheten också skulle förhålla sig på detta sätt, framginge enligt motionärerna av att kooperativa förbundet tillämpade lägre priser å jordbruksmaskiner än de som betingades inom den enskilda handeln.

Av den i ärendet företagna utredningen framgår emellertid, att den av motionärerna åsyftade uppgörelsen mellan jordbruksmaskinföreningen och centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar upphört redan 1940 samt att överenskommelsen mellan sagda förenings medlemmar icke är av sådan natur, att den utesluter priskonkurrens. Att märka är även att jordbruksmaskiner numera i allt större omfattning säljas av såväl kooperativa förbundet som jordbrukarnas egna organisationer. Kooperativa förbundet driver jämväl egen tillverkning. Härigenom synas vissa garantier hava skapats för en fri prisbildning på föreliggande område. I detta sammanhang må jämväl erinras om att prissättningen inom jordbruksmaskinbranschen alltsedan år 1939 varit föremål för övervakning från statens priskontrollnämnds sida. En inom nämnden företagen undersökning utvisar, att de priser, som tillämpades inom landet de närmaste åren före krigsutbrottet, voro lägre än de, som de svenska fabrikanterna fingo ut vid export. Av nu angivna skäl synes utskottet den i motionen föreslagna utredningen rörande marknadsförhållandena inom jordbruksmaskinbranschen med särskild hänsyn till förekomsten av monopolistisk prissättning och betydelsen av denna för priserna på jordbruksmaskiner icke vara av behovet påkallad.

Till utskottet har därjämte hänvisats ärende angående första kammarens den 19 april 1945 fattade beslut, varigenom kammaren bifallit en med här förevarande motion likalydande motion, I: 277.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion och den gjorda delgivningen av första kammarens i ärendet fattade beslut icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd."